

HIER
ONY
MUS

Sōseki Natsume

ROHUPADI

JAAPANI KEELEST TÖLKINUD MARET NUKKE

TALLINNA ÜLIKOOLI KIRJASTUS

2023

Raamat kuulub Tallinna Ülikooli kirjastuse sarja „Bibliotheca Asiatica“
Sarja kolleegium: Alari Allik (Tallinna Ülikool), Amar Annus (Tartu Ülikool),
Margus Ott (Tallinna Ülikool), Rein Raud (Tallinna Ülikool),
Üllar Peterson (Tallinna Ülikool)

Teose ilmumist on toetanud Eesti Kultuurkapitali Hieronymuse sihtkapital

Originaali tiitel:
Sōseki Natsume
草枕 Kusamakura
Shinchōsha 2008
Esmatrükk 1906

Sisutoimetaja Eri Miyano
Keeletoimetaja Kai Nurmik
Luuletused toimetanud Taimi Paves
Kujundanud Mari Kaljuste
Küljendanud Sirje Ratso

© Tõlge eesti keelde ja järelsõna Maret Nukke 2023

ISBN 978-9916-4-0001-2 (sari „Hieronymus“)
ISSN 1736-9118 (sari „Bibliotheca Asiatica“)
ISBN 978-9985-58-945-8

Trükikoda Pakett

1

Ronin mööda jalgrada ülesmäge ja mõtisklen endamisi.

Kui toimid mõistuse järgi, siis haavad teisi. Kui annad tunnete voli, upud sa nendesse. Aga ajades taga oma tahtmist, kohtad rahulolematust. Igal juhul on inimeste maailmas ebameeldiv elada.

Kui selline ebamugavustunne süveneb, tekib tahtmine minna sinna, kus elu on vaevatum. Ja kui sa taipad, et elu on ebamugav igal pool, kuhu iganes sa ka ei läheks, siis sünnib kunst – luuletus või maal.

Inimeste maailma pole loonud ei jumalad ega demonid. Selle on hoopiski teinud täiesti tavalised inimesed – su naabrid ja need, kes elavad teisel pool teed kolmes vastasmajas. Ehkki sellises lihtsate inimeste loodud maailmas võib olla keeruline elada, pole olemas ka teist kohta, kuhu minna. Kui oleks, võiks otsemaid siirduda maailma, kus inimesi pole. Aga ilmselt oleks inimesteta maailm elamiseks veelgi ebamugavam paik kui inimeste maailm.

Juhul kui maailm, millest pole pääsu, osutub eluks kõlbmatuks, tuleb selle keerulise elupaigaga kuidagi kohaneda ning püüda kasvõi lühikeseks ajaks muuta oma üürrike elu seal elamisväärses. Üksnes nii leiab luuletaja kutsumuse ja maalikunstnik missiooni. Ja just seepärast kunst õilistabki inimest, et kõik kunstnikud toovad inimeste maailma rahu ja rikastavad nende meelt.

Luule ja maalikunst pühivad selles ebamugavas maailmas elamist takistavad mured minema ja manavad silme ette pildi elamisväärses

maailmast. Samamoodi toimivad ka muusika ja skulptuur. Ehkki tõtt-öelda polegi nii väga vaja sellisest maailmast pilti luua. Enam kui küllalt on sellestki, kui avad silmad ja vaatad enda ümber, sest just seal tärkab luule ja pulbitseb muusika. Isegi kui sa ei pane oma ideid paberile, hakkab sul sügaval rinnus helisema üks helin. Pole mingit tarvidust seista molberti ees ning mässata pintslit ja värvi-dega, sest juba sätendab su vaimusilmas kirev vormide ja värvide küllus. Piisab sellest, et oled valmis niiviisi nägema meie rikutud ja määrdunud maist maailma ning seda vastu võtma rahulikul meelel, tundlikult ja hingega. Ja isegi siis, kui poet jääb sõnatuks ja ta sulest ei tule enam ühtki luulerida ning maalikunstnik muutub ükskõikseks ega võta enam pintslitki kätte, on nad sellegipoolest õnnelikumad kõige rikkamast inimesest, karmikäelisest keisrist või mõnest selle labase maailma helliklapsest, sest loojanatuur suudab vaadata inimese elu kunstniku pilguga. Loominguline inimene on vaba selle rikutud maailma kannatuste pettekujutelmast, sest tal on lihtne siseneda teispoolsuse puhtasse ja rikkumata valda, luues omaenese kordumatu kunstimaailma, et seeläbi endalt heita omakasu ja iha kammitsad.

Olin selles ilmas elanud juba kakskümmend aastat, kui mõistsin, et see maailm on elamist väärt. Kahekümneviieselt taipasin, et valgus ja pimedus on nagu mündi kaks külge, selle pealispind ja tagune, sest seal, kuhu langeb päikesevalgus, tekib kindlasti ka vari. Nüüd, kolmekümneselt arvan, et suurele rõõmule järgneb alati sügav kurbus ja mida suurem on nauding, seda suurem on pärast valu. Inimene ei saa elada nii, et ta püüab neid tunde-poolusi teineteisest lahus hoida. Kui üritada selliseid tundeid alla suruda, variseb inimese maailm kokku. Raha on muidugi tähtis, aga mida rohkem seda on, seda rohkem koormab sind mure selle pärast, isegi siis kui sa magad. Armastus teeb hinge rõõmsaks,

aga kui su rinnas see õnnestav armuim ülemäära suureks paisub, hakkad selle asemel hoopiski igatsema neid õnnelikke päevi, mil sa veel ei armastanud. Minister kannab oma õlul vastutust miljonite inimeste eest. See vastutus kogu ühiskonna ees lasub raske koormana tema turjal. Kahju, kui ei saa oma tööst rõõmu tunda. Aga kui sellest juba maik suhu saada, siis isu aina kasvab, ja kui võimupirukat mõõdutundetult haugata, ei maitsegi see enam nii hästi.

Mu hägune mõtterännak katkeb äkitselt hetkel, kui mu parem jalg libastub loksuva kivi serval, millele astusin. Katsun säilitada tasakaalu, vibutades vasakut jalga hoogsalt ettepoole, et mitte kukkuda, kuid mul õnnestub siiski maanduda istuli umbes meetrisuurusele kivilahmakale. Õlal rippunud maalikast lendab laias kaares eemale, aga õnneks midagi hullemat ei juhtugi.

Kui taas jalule saan, köidab kauguses miski mu pilku. See on jalgrajast vasakul kerkiv mäetipp, mis sarnaneb pigem kummuli keeratud pangega. Mägi on jalamist tipuni üleni kaetud metsaga, aga ma ei saa aru, kas need on küpressid või seedrid, mille sinakasmusta massiivi läbivad triipudena helepunaste õitega metsikute kirsside vaalud. Udu on nii tihe, et enam kaugemale pole hästi näha. Pisut lähemal kõrgub üksik paljas mägi, mis seisab teistest eraldi ja pörnitseb mind altkulmu. Otsekui hiiglasliku kirvega välja tahutud paljad mäeküljed sööstavad raevuka kaldega allapoole, et seal oru sügavikku kaduda. Puu mäetipus tundub olevat jändrik kalmumänd, mille oksavõra taustal joonistub selgepiirilisel välja taevas. Paarsada meetrit eespool jalgrada justkui katkeb, aga silman kõrgel üleval üht punasesse kangasse mässitud kuju, kes liigub alla minu suunas. Arvatavasti jõuan ka mina varsti samasse kohta kus temagi, kui ülespoole ronin. Aga sel rajal on kohutavalt raske edasi liikuda.

Raja pinnast saaks ilmselt suurema vaevata veidi tasandada, kui muldkattes poleks peidus suuri kive. Sest isegi kui teepind ära siluda, ei saaks kivirohket rada ühtlaselt tasaseks, ja kui kivid purustada, siis ikkagi poleks nii suurte kivilahmakatega midagi peale hakata. Häirimatus rahu tükivad need rebenenud maapinnast esile ega lase rändurit läbi. Kuna kividel on rännumehest täiesti ükskõik, ei jää üle muud, kui ronida neist üle või minna ringiga mööda. Ja ka seal, kus rahnud teekonda ei takista, on kõndimine kõike muud kui lihtne. Rada on justkui kolmnurkne vagu, mis keskelt kulgeb sügavas nõos, mille servad tõusevad järsult ülespoole. Seda rada pidi edasi rühkimine sarnaneb pigemini jõesängi koolmekoha ületamise kui teerajal kõndimisega. Aga et mul polnudki plaanis seda teekonda kiiruga läbida, siis asutan end tõttamata vonklevale teerajale.

Äkitselt rökatab põldlõokese laul, mis kostab otse kusagilt alt-poolt. Heidan pilgu alla orgu, aga linnust pole seal märkigi. Selgelt kõlab vaid tema lauluhääl. Üksteise järel saadab ta katkematu helivoona teele oma trillereid, mis täidavad taeva laotuse sama järelejätmalt kui kihulaste hammustused. Linnu lauluhääl ei vaiki hetkekski. Paistab, et ta ei jää rahule enne, kui laulab selle tüüne kevadpäeva loojanguni, vaikib siis viivuks, kuni taas koidab uus päev, et seejärel seegi õhtusse laulda. Lõoke jätkab ikka oma laulu, lõputult üha kõrgemale taevasse tõustes. Niiviisi jätkates leiab ta seal pilvepiiril viimaks veel oma lõpu. Ta lendab järjest kõrgemale, kuni kaob lõpuks pilvedesse. Võib-olla haihtub ta ülespoole liuglev keha seal sootuks, nii et taevastesse kõrgustesse jääb heljuma vaid ta lauluhääl.

Tehes kiire põike paremale, pööran ümber järsu kaljuse teekäenaku – sellise ohtliku manöövriga oleks pime võinud pea ees alla sügavikku langeda. Ja siis avaneb mu kõrval all orus vaade metsiku

sinepi kollendavale öiemerele. Korraks käib mul peast läbi mõte, et võib-olla on siin see koht, kuhu lõoke võiks taevast laskuda? Aga ei, pigem võiks ta hoopistükki sellelt kuldselt väljalt lendu tõusta. Silme ette kerkib pilt, kuidas taevast alla laskudes ristub lõokese teekond teise lõokese omaga, kes sealt just lendu tõuseb. Viimaks jõuan järeldusele, et ilmselt jätkaks lõoke rõõmsalt oma laulu ka siis, kui ta allapoole liugleb või üles sööstab, või kui tema teekond ristub õhus teise linnu omaga.

Kevad teeb uniseks. Kass ei märka hiiri püüda ja inimene unustab võlad maksta. Aeg-ajalt ununeb seegi, et sul on hing, ja siis sa ei teagi enam, kes sa tegelikult oled. Aga kui ma silmitsen eemalt paistvaid sinepiõisi, muutuvad mu meeled järsku täiesti erksaks. Kui kuulen lõokese häält, siis tunnen, et mul on jälle hing sees. Sest lõoke ei tee mitte lihtsalt häält, vaid tema laulab kogu hingest. Küllap väljendub hingeliigutus kõige eredamalt just lõokese laulus. Oo, milline nauding! Mõelda selliseid mõtteid ja tunda sellist rõõmu – vaat see ongi luule!

Samas meenub mulle üks Shelley luuletus lõokesest.¹ Püüan seda endamisi lugeda, aga ma mäletan sellest ainult mõnda värssi, mis kõlavad nii:

*We look before and after,
And pine for what is not:
Our sincerest laughter
With some pain is fraught;
Our sweetest songs are those that tell of saddest thought.²*

Tõepoolest, ükskõik kui õnnelik luuletaja ka poleks, ei suuda ta oma rõõmu luulevormis väljendada nii suure kirega nagu lõoke, unustades kõik, mis olnud ja mis tuleb. Kahtlemata leidub ka lääne luules sellist põhjatut kurbust, mida hiina luules väljendatakse

tihti sõnadega „tuhatkordne kurbus“. Aga see, mida luuletaja tajub sügava kurbusena, jääb tavainimese jaoks pelgalt tunde-
virvenduseks. Võib-olla on luuletajad suured kannatajad, kelle
meeled on kordades tundlikumad kui keskmisel inimesel. Nad
võivad kogeda erakordset rõõmu, aga ka nende kurbus on otsatu.
Kui see tõesti on nii, siis tasuks sügavalt järele mõelda, enne kui
hakkad luuletajaks.

Rada kulgeb vahelduseks tasasel pinnasel ning minust pare-
male, mäepoolsele küljele, jääb segamets ja vasakut kätt laiuvad
sinepiõite lõputud väljad. Kui ma edasi sammun, sõtkuvad mu jalad
aeg-ajalt mõnel võilillel. Südilt igasse ilmakaarde laiali laotuvad
saehambulised võilillelehed kaitsevad kuldseid õiekerasid nende
keskel. Pööran ümber ja vaatan kahetsusega tagasi, sest sinepiõisi
imetledes tallusin tahtmatult nende peal. Aga need kuldsed võilille-
kerad kükitavad sealsamas täpselt nagu ennegi, ikka ümbritsetud
saehambulise ringist. Kui muretud nad on! Ma pöördun tagasi
oma mõtete juurde.

Võib-olla kuulub kurbus poeedi hingelaadi juurde, aga selle
lõokese laulu kuulates ei jää mu hinge valukübetki. Ka silmitsedes
sinepiõisi mu süda lihtsalt hüppab rõõmust. Niisamuti on ka või-
lillede ja kirsioõitega ... Äkitselt märkan, et kirsid on millalgi mu
vaateväljast kadunud. Siin, mägede vahel, kus olen vahetus kontaktis
loodusega, köidab mu tähelepanu kõik, mida näen ja kuulen. Mul
on lihtsalt huvitav ja mu hinge ei vaeva eriti miski. Arvatavasti on
kõige hullem, mis siin ränduriga võiks juhtuda, et tal väsivad jalad
ära ja pole võimalust mekkida maitsvaid roogi.

Aga miks ei pane see kõik mind kannatama? Põhjus on liht-
salt selles, et ma vaatan maastikku nagu pilti ja loen seda nagu
kimbukest luuletusi. Nähes seda maali või luuletusena ei teki mul
mingit soovi siinset maalappi omandada, seda harida või rajada siia

tulutoovat raudteed. See maastik on lihtsalt maastik, mis ei anna midagi mu kõhtu ega kukrusse, vaid täidab mu südame naudingu-ga, ja ilmselt seetõttu puudub selles kannatus ja äng. Just see on põhjus, miks me looduse väge nii kõrgelt hindame. Loodus on see, mis hetkega puhastab inimhinge ning ülendab selle kõrgustesse, puhta poeesia valda.

Armastus võib ju olla ilus ning pojalikkus suurepärase, ka lojaalsus ja patriotism võivad olla imelised omadused. Aga kui sa ise satud sellistesse inimsuhetesse, siis avastad, et oled keerulistesse olukordadesse ja seisukohtade virvarri nii sisse mässitud, et su silmad ei suuda enam tabada ükskõik missugust ilu või suursugusust. Sa enam ei adu, kus võiks siin peituda luule.

Et seda mõista, pead hakkama kõrvaliseks vaatlejaks, kes jälgib kõike eemalseisja pilguga, mis võimaldab asjadest aru saada. Just nimelt kõrvaliseisjana on huvitav näitemängu vaadata ja romaani lugeda. Inimene, kes vaatab teatritükki või loeb romaani, jätab enesekesksed huvid ajutiselt kõrvale. Ainult sel ajal, kui ta loeb raamatut või vaatab etendust, on ta poeet.

Aga sellegipoolest pole tavalises näidendis või romaanis pääsu inimlikest tunnetest. Sest tegelased kannatavad, raevutsevad, kisivad ja nutavad. Peagi samastab vaataja end nende läbielatuga ning kannatab, raevutseb, kisab ja nutab koos nendega. Selle kogemuse väärtus seisneb ehk selles, et vastuvõtjas puudub igasugune ablas isekus, kuid kahjuks aktiveerib see enamasti muud tunded. Ja see mulle ei meeldi.

Kannatused, raev, kisa ja nutt kuuluvad inimeste maailma. Ma olen seda ise oma kolmekümne eluaasta jooksul kogenud ning nüüdseks sellest üsna tüdinud. Kurnav on neidsamu tüütuid hingepaputusi teatris või raamatut lugedes üha uuesti läbi elada. Luule, mille järele mina igatsen, ei ole selline, mis vallandaks sedasorti

argiseid tunde puhanguid. Mina igatsen luulet, mis hülgab ajalikkuse ja äratav viivuks tundeid, mis pole seotud selle tühise maisse ilmaga. Ükskõik kui suurepärase mõni teatritükk ka poleks, ei ole seal pääsu inimlikest tunnetest, ning vähe on selliseid romaane, mis ei puudutaks küsimust, mis on õige või vale. Selliseid teoseid iseloomustab nende võimetus pöörata argimaailmale selg. Iseäranis lääne luules, mis keskendub inimsuhetele, ei suudeta ka kõige ülevamas poeemis ületada seda piiri, et tõusta maisest sfäärist kõrgemale. Seal tegeletakse ainult sellega, kas ja kuidas kaastundlik, armastav, õiglane ja vaba keegi on, otsekui need oleksid ses püstitus maailmas mingid asjad, mille üle nagu laadal kaubelda. Ka kõige poeetilised teosed jäävad kindlalt kahe jalaga maa peale ega vii meelet arvepidamist kulude-tulude üle. Ja pole siis midagi imes-tada, et lõokese laul pani Shelley õhkama.

Õnneks tõuseb ida luule sellisest maisest piiratusest kõrgemale:

Idapoolse heki alt krüsanteemiõit noppides
libiseb pilk mägedele kaugel lõunas.³

See luuletus kirjeldab loodusvaadet, millest on täielikult välja jäänud inimeste maailma põletav piin. Üle heki ei piilu ühtegi naabritüdrukut ega ole ainsatki sõpra, kes töötaks lõuna pool mägedes. Järgmist luuletust lugedes jääb tunne, et oled irdunud edu tagaajamise aegruumist ning puhtaks uhutud materiaalse kasu ja kahju poole püüdlamise higist:

Istun üksildases bambusesalus
sõrmitsen tsitrit ja laulan täiel rinnal.
Keegi ei tea, et ma siin olen,
vaid ere kuu paistab mu peale.⁴

Vaid nelja luulereaga on poet elegantselt loonud ühe hoopis teistsuguse maailma. Selle maailma vourused ei ole mitte samad mis kaasaegsetes romaanides, nagu „Kägu“ või „Kullas peituv deemon“.⁵ Need on otsekui sügav uni, millesse vajud pärast seda, kui oled unustanud kõik su meeli kurnanud aurikud ja rongid, õigused ja kohustused, moraali ja kombed.

Kui selline kosutav uni peaks 20. sajandil olema vajalik, siis on oluline ka nautida taevalikku luulet. Kahjuks on kõik meie tänapäeva luuletajad ja nende lugejad lummatud lääne kirjanike teostest ning näib, et nad ei võta enam ette muretut teekonda väikeses paadis, et siirduda ülesvoolu paradiisiväljadele.⁶ Mina ei ole ametilt luuletaja, niisiis pole mul kavas pidada moodsale maailmale jutlust Wáng Wéist või Táo Yuānmíngist. Ma lihtsalt leian, et nende luuletused toovad mu hinge rohkem rahu kui teater või tants. Nende luule pakub mulle suuremat naudingut kui „Faust“ või „Hamlet“. Justnimelt seepärast ma praegu kõnningi mööda neid kevadisi mägesid, maalikast ja maalipukk kukile hiivatud. Sest ma ihkan Yuānmíngi ja Wáng Wéi luulemaailma endasse imada otse loodusest ja kasvõi mõnda aega siinses labastest emotsioonidest eemalviibivas eraldatuses ringi luusida – selles seisneb minu pentsik kapriis.

Mõistagi olen minagi osa inimeste maailmast. Seetõttu ei saa ma väga kauaks jääda siia inimlikest tundetulvadest puutumata paika, ehkki see mulle väga meeldiks. Isegi Yuānmíng poleks terve aasta lihtsalt vahtinud lõunasse jäävate mägede poole ja ilmselt polnud ka Wáng Wéi selline mees, kes oleks rõõmsal meelel bambuse-salus maganud ilma sääsevõrguta. Ma arvan, et kui Yuānmíng oleks korjanud krüsanteemiõisi rohkem kui tal tarvis, oleks ta andnud ülejäägi kohalikule lillepoodnikule ja Wáng Wéi oleks oma bambusevõrsed juurikamüüjale maha müünud. Egas minagi

neist palju erine. Ükskõik kui palju ma ka ei armastaks lõokest ja sinepiõisi, ei ole mu inimpõlgus siiski mitte nii suur, et võiksin ööbida mägedes lageda taeva all. Isegi siin, kõrgel mägedes, kohatab teisi inimesi. Su tee võib ristuda mehega, kel kimonohõlmad selja peale kokku nõõritud ja rätt ümber pea mähitud, või punase hõlmikseelikuga tüdrukuga, aga vahetevahel satud kokku hobusega, kel nägu pikergusem kui mõnel inimesel. Sa võid siin kõrgel, tuhandete küpresside vahel, sügavalt sisse hingata mitmete kilomeetrite taha kandunud mereõhku, aga haistad ikkagi inimese lõhna, mis kuidagi ei taha siit kaduda. Aga täna õhtul suundun mina hoopiski võõrastemajja Nakois, et pärast mägede ületamist kuumaveeallikates veidi jõudu koguda.

See, kuidas mõni asi sulle paistab, sõltub siiski sellest, kuidas sa seda vaatad. Kord olevat Leonardo da Vinci oma õpilastele öelnud nii: „Kuulake kella kaja. See on üks ja seesama helin, aga te kõik kuulete seda erinevalt.“ Sama mees või naine võib olenevalt sellest, kuidas teda vaadata, paista üsna erinev. Mina olen teele asunud selleks, et eemalduda inimlikest tunnetest, ja kui ma sellest lähtudes inimesi vaatan, siis erineb see ilmselt nende arusaamast, kelle elu möödub argimaailmas kitsukestel tänavatel üksteise kõrval seisvate majade piinavas ahistuses. Olen nõus, et tundeid teiste inimeste vastu pole võimalik täielikult maha suruda, aga vähemasti on klassikalise *nō*-teatri⁷ etendus selline, mida vaadates võib kogeda sellist tunnetust, mis on omane eemalseisjale. Siiski väljendatakse ka *nō*-teatris tundeid. Ei saa välistada, et sa puhked nutma, kui vaatad selliseid *nō*-näidendeid nagu „Seitsme sõdalase põgenemine“ või „Sumida jõgi“.⁸ Aga meisterlikkus, mis neis näidendis avaldub, koosneb kolmest osast inimlikest tunnetest ja seitsmest osast esinemisuskusest. *Nō*-näidendite võlu ei seisne mitte selles, et seal kujutatakse oskuslikult argimaailmast pärit

ehedaid tundevärvinguid, vaid oskuses neid tundeid kihthaaval kunstipärasesse vormi rüütada ning esitada niivõrd väljapeetult, nagu neid päriselus ei koge.

Kuidas oleks, kui ma asetaksin sündmused, mis selle rännaku ajal toimuvad, ja inimesed, keda teel kohtan, *nō* konteksti ja võrdleksin neid *nō*-näidendi ülesehituse ja näitlejate esinemisega? Muidugi ei kavatsen ma tundeid täielikult vältida, aga kuna mu rännak on oma olemuselt poeetiline, siis kavatsen lihtlabastest tunnetest ülevamat tunnetust otsides sõuda oma väikese paadiga nii kaugele ülesvoolu kui võimalik. Kahtlemata on lõunasse jäävad mäed ja bambusesalud loomu poolest teistsugused ja ma ei saa suhtuda inimestesse täpselt samamoodi nagu lõokesse või sinepiõitesse, aga ma tahan saavutada sellele võimalikult lähedase seisundi, et saaksin samasugusest vaatepunktist vaadelda ka inimest. Näiteks mees nimega Bashō ju nägi teatud elegantsi koguni hobuses, kes ta padja kõrval kusi, ja tegi sellest luuletuse.⁹ Kas ehk minagi ei peaks vaatama kõiki neid inimesi, keda oma rännakul kohtan – põlluharija, linnamees, vallakirjutaja, vanaätt või vanamutt –, justkui tegelasi maastikumaalil? Aga erinevalt maalil kujutatud tegelastest käituvad nemad ilmselt nii, nagu tahavad. Ent oleks üsna labane otsida igas nende teos motiivi, kaevuda nende hingeelu keerdkäikudesse ja süüvida nendevaheliste konfliktide üksikasjadesse, nagu üks tavaline romaanikirjanik seda teeb. Muidugi võivad nad ringi liikuda. Ka maalidel kujutatud inimesi võiks vaadelda kui liikuvaid objekte, aga sellegipoolest jäävad nad seal ikka tasapinnaliseks. Kuid niipea kui kujutada ette, et nad kargavad maalilt välja ja hakkavad omi soove väljendades tegutsema kolmemõõtmelises ruumis, tekib huvide konflikt, mille lahendamiseks hakkame pidama läbirääkimisi, ning nad muutuvad tüütuks. Ja mida tüütumaks nad muutuvad, seda vähem suudad

sa neid tajuda esteetiliste objektidena. Pigem katsun ma edaspidi vaadelda inimesi, keda oma teel kohtan, eemalseisja vaatepunktist ja kontekstivabalt ning teha kõik endast oleneva, et vältida nende vastu igasuguse inimliku tundesädeme tekkimist. Seepärast ei lase ma neil niisama lihtsalt endale hinge pugeda, ükskõik kuidas nad seda ka ei püüaks, ning proovin seista justkui maali ees, vaadates pealt, kuidas nad seal käratsedes ringi tormavad. Kui jätan nende ja enda vahele meetrise vahemaa, võin neid jälgida rahumeeles, ilma et nad mind kuidagi ohustaksid. Ehk teisisõnu võin kogu oma meelekindlust appi võttes vaadelda neid kui kunstiteost, sest ma ei lase end kaasa kiskuda nende argistest huvidest. Ma suudan täiesti külma rahuga anda hinnangu, kas see, mida näen, on esteetiline või mitte.

Just siis, kui jõuan sellisele otsusele, tõmbub taevas järsku kurjakuulutavalt tumedaks. Pidevalt kuju muutvad pilved, mis veel veidi aja eest mu pea kohale olid ähvardavalt kogunenud, laotuvad vähehaaval üle taevavõlvi laiali ning justkui igasse ilmakaarde ulatuvast pilvemerest hakkab õrnalt tibama kevadvihma. Ammugi on seljataha jäänud sinepiõite väljad ja nüüd liigun ma kõrgel mägede vahel, aga tänu peenele, peaaegu udusarnasele vihmaloorile ei oska ma öelda, kui kaugele ma olen jõudnud. Kui vahelduvad tuuleiilid ajavad kõrged pilved laiali, silman mustendavat mäeseljandikku, mis kõrgub minust paremal. Täpselt teisel pool orgu peaks kulgema mäeahelik. Kohe minust vasakul on näha mäejalamit. Vahetevahel ilmub tihedast uduvihmast järsku mu ette mänd või mõni teine puu, mis kaob niisama äkki, kui ilmuski. Mul on veider tunne, et ma ei saa aru, kas liigub vihasagar või puu, või ma ise liigun oma unenäos.

Vahepeal on jalgrada muutunud üllatavalt laiaks ja tasaseks ning enam pole kartust, et sellel kõndides võiks luud murda. Aga et

mul puudub vihmakeep, pean edasi ruttama. Kui mu mütsi servalt hakkab tilk tilga järel vihmapiisku langema, kuulen kümnekond meetrit eespool kellukese tilinat ning järsku ilmub hämarusest mu ette koormahobust ajav voorimees.

„Kas siinkandis on kohta, kus saaks jalgu puhata?“ küsin ma.

„On üks teemaja, vast pooleteise kilomeetri kaugusel. Oled päris läbi vettinud, mis?“

Veel tervelt poolteist kilomeetrit minna, mõtlen ma, kui vaatan üle öla ja näen, kuidas voorimees kaob lipsti vihma sisse nagu varjuteatri kuju.

Panen tähele, et ennist peenelt tibutanud vihm muutub järjest tihedamaks, kuni sellest saavad katkematud vihmajoad, mida tuul mulle näkku keerutab. Mu *haori*-jakk on juba ammugi läbimärg ja nüüd tungib vesi aluspesuni, kus see mu kehasoojusest leigeks muutub. Et see tunne on ebameeldiv, siis surun mütsi sügavamale pähe ja sammun vilkalt edasi.

Kui ma kujutan endale ette, et see vettinud kuju, kes liigub läbi tuhandete hõbenooltena viltu langevate vihmavalangute nagu mingis hägusas tušimaali maailmas, polegi enam mina ise, vaid justkui keegi teine, siis leiab selles omajagu poeesiat. Unustades täielikult enesekesksuse vaatan ennast puhtobjektiivselt ning mõistan nüüd esimest korda, et mina olen see kuju maalilt, kes on saavutanud kauni kooskõla ümbritseva loodusega. Aga niipea kui mulle meenuvad mu hädasid põhjustavad vihmasadu ja väsinud jalad, ei olegi ma enam tegelane luuletusest või maalilt. Nagu ennegi, pole ma jälle enam kui lihtsalt üks eluvõõras ja kogenematu linnavurle. Ma ei märka enam pilvekeeriseid ega uduvaale ning mu hinge ei liiguta enam langevate õite või linnulaulu luulelisus. Ma ei näe enam midagi ilusat selles, et liigun siin kevadistes mägedes vihma käes ja üksi. Kõigepealt surun mütsi sügavamale pähe ja astun edasi. Veidi

hiljem sammun, pilk lihtsalt jalge ette suunatud. Lõpuks rühin ebakindlalt edasi, pea õlgade vahele tõmmatud. Mu vaatevälja täidavad vihmavalingutes kõikuvad puuoksad, mis üksikut rändurit igast ilmakaarest üha ründavad. Selles on minu jaoks isegi pisut liiga palju ebainimlikkust.

2

Hüüan „Tere!“, aga ei mingit vastust. Piilun räästa alla ja märkan, et paberist lükanduks on suletud, aga läbi nõgise ukse pole võimalik majja sisse näha. Viis-kuus paari õlgsandaale ripuvad nukralt räästata küljes, tilbendades tülpinult siia-sinna. Nende all on reas kolm karpi odavate koogikestega, mille ümber on laiaili pillutud mündid.

„Tere!“ hüüan ma uuesti. Sissepääsu juures nurgas seisab muld-põrandale asetatud käsiveski, mille otsas kõssitanud kukk ja kana ehmuvad ja pistavad ärevalt häälitsema. Teisel pool ukسلäve asetseb äsja sadanud vihmast märg savipliit, mis on nüüd vihmaveest vet-tinult poolest saadik teist värvi ja millele on asetatud süsimustaks tahmunud teekann. Aga kas kann on savist või metallist, sellest ei saa ma sotti. Õnneks põleb pliidi all tuli.

Kuna ma vastust ei saa, libistan end luba küsimata ukseavast sisse ja istun pingile. Seepeale lendavad kana ja kukk tiibu lehvi-tades käsiveskilt alla ja maanduvad *tatami*-põrandale. Kui lükand-uks poleks kinni, võiksid nad ehk vabalt otsejoones tuppa sisse jalutada. Kukk kireb mahlakal toonil ja kana kaagutab pisut pee-nema häälega. Tundub, et nende jaoks olen ma sama ähvardav nagu mõni rebane või koer. Pingile on asetatud suur neljakandiline alus, millel suitseb laisalt spiraalikujuline lõhnaküünel, justkui oleks ta ajavoolust täielikus teadmatuses. Vihm annab vaikselt järele.

Veidi aja pärast kostab majast samme ja siis avaneb vaikselt tahmane lükanduks. Nähtavale ilmub üks vana naine.

Ma lootsingi, et varem või hiljem ilmub keegi välja. Pliidi alla oli ju ometi tuli tehtud ja koogikarpide ümber olid laialipillutud mündid. Lõhnaküünal oli hooletult suitsema jäetud. Lõpuks pidi keegi ju ikkagi tulema. Aga jätta teemajake lihtsalt niiviisi järelevalveta, ilma et midagi halba juhtuks – see oli üsna teistmoodi, kui ma olin harjunud linnas nägema. Pealegi istusin ma siia pingile ilma loata, lihtsalt niisama, ja ootasin ning see tundus mulle samuti väheke nii, nagu polekski käes 20. sajand. Kõik see oli inimloomusele võõras, aga samas nii kütkestav. Pealegi äratas väljailmunud vana naise nägu minus huvi.

Paari-kolme aasta eest nägin ma Hōshō koolkonna näitlejate esituses *nō*-etendust „Männivaimud“¹⁰ ja seal oli üks kaunis, maalline stseen, kus vana mees, vitstest luud õlal, astus viis-kuus sammu mööda lavale viivat sildteed, pööras siis aeglaselt ümber ja jäi silmitsi vana naisega. See pilt neist kahest vastamisi seismas on mu silme ees tänase päevani. Sealt, kus mina istusin, paistis vana naise nägu enam-vähem otsevaates. „Lausa imeline!“ mõtlesin ma tookord ning sel hetkel sööbis ta näoilme mu mällu. Selle teemaja vana perenaise nägu sarnaneb mu mälopildiga naisest tolles etenduses, justkui oleks see ellu ärganud.

„Vabandust, et ma end siin sisse seadsin.“

„Pole midagi. Ma ei teadnudki, et te siin olete.“

„Oli alles vihmasadu, kas pole?“

„Kindlasti võis olla kurnav nii hirmsa sajuga kõndida! Heldeke, te olete ju läbimärg! Ma panen pliidi alla tuld juurde, siis kuivate ära.“

„Kui te teeks veidi suurema tule, saaksin kolde kõrval varsti kuivaks. Siin hinge tõmmates hakkas mul pisut külm.“

„Kohe panen tuld alla. Kuidas oleks tassikese teega?“ Naine tõuseb püsti ning ajab kana ja kuke minema, hüüdes „Kõss! Kõss!“. Ärevalt häälightsedes tormavad linnud üle mustendava *tatami*-põranda,